

نوار مصاحبه ظریف هشداری درباره نظامی‌گری و روسیه‌گرایی

به قلم مهدی خلجی (/fa/experts/mhdy-khljy-0/)

۲۰۲۱ م

همچنین دست‌یافتنی به

/ (English (/policy-analysis/zarif-tape-revelations-russia-qods-force-and-irans-election

العربية (/ar/policy-analysis/shryt-zryf-kshf-mlwmat-n-rwsya-wfylyq-alqds-walantkhabat-alayrany/)

درباره نویسنده

مهدی خلجی (/fa/experts/mhdy-khljy-0/)

مهدی خلجی عضو ارشد و هموند پژوهشی خانواده لیبتسکی در انستیتو واشنگتن پژوهشگر تشیع فلسفه و کارشناس سیاست ایران

تحلیل کوتاه

وزیر خارجه ایران حرف‌های زیادی درباره دخالت سیاسی شاخه قدس سپاه در داخل کشور و رابطه نزدیک آن با مسکو مطرح ساخت و رژیم هیچ بخشی از سخنان او را رد نکرده است

فایل صوتی مصاحبه جواد ظریف (<https://www.youtube.com/watch?v=Q-J8QuYE5vI>) وزیر امور خارجه ایران که اخیراً لو رفت به گمانه‌زنی‌های زیادی دامن زد از جمله به خاطر این واقعیت که این فایل در آستانه انتخابات ریاست‌جمهوری آینده منتشر شد به‌رغم آن‌که مطابق گزارش‌ها این مصاحبه چندماه پیش انجام شده است. یک توضیح احتمالی این است که این فایل صوتی را مخالفان ظریف درز داده‌اند بلکه مقامات همکار خود او در حلقه حسن روحانی رئیس‌جمهور دست به این کار زده‌اند حلقه‌ای که به دنبال فرصتی برای مذاکره (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/diplomacy-work-iran-must-understand-it-cannot-overplay-its-hand>) با آمریکا است بدون آن‌که تصمیم‌گیری نهایی در این‌گونه امور در حوزه اختیارات آن باشد. اگر چنین باشد ظاهراً هدف از این مصاحبه هشدار به مردم ایران بوده است.

ظاهراً موضوع این هشدار دو نکته است. اول این‌که ظریف به روشنی القاء می‌کند که نظامی‌گری پنهان در پس ظاهر غیرنظامی دولت پس از انتخابات آتی بسیار قوی‌تر خواهد شد (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/diplomacy-work-iran-must-understand-it-cannot-overplay-its-hand>). چنین امری احتمالاً با پیروزی یک نامزد وابسته به سپاه پاسداران ایران رقم خواهد خورد. دوم آن‌که او میزان نقش مسکو را در سیاست منطقه‌ای ایران و رابطه نزدیک آن را با فرماندهان سپاه و سیاست‌مداران محافظه‌کار آشکار کرد و صریحاً نیروی قدس نیرومندترین شاخه سپاه را متهم ساخت که «شدیداً تحت تاثیر روسیه است و با آن همکاری می‌کند».

ادعاهای مربوط به نیروی قدس

بسیاری از ناظران ایران و سیاست‌گذاران غربی از مدت‌ها پیش معتقد بودند که نظام سیاسی این کشور برمبنای حاکمیتی دوگانه بین دو مرکز قدرت بنا شده است: یکی متشکل از نهادهای دموکراتیک (انتخابی) و تحت حمایت بخش خصوصی و طبقه متوسط شهری و غرب‌گرا و دیگر نهادهای غیردموکراتیک (انتصابی) و تصمیم‌گیرندگان که تحت امر رهبر نظام هستند و به‌عنوان قطب ایدئولوژیک ضدغربی و متعصب رژیم عمل می‌کنند. مقامات غربی با نگاهی دقیق به منازعات و شکاف‌های سیاسی بین این مراکز قدرت اغلب سعی کرده‌اند کانال‌هایی به جناح اول باز کنند تا برای خروج از بحران‌های منطقه‌ای متعدد راهی بیابند. ازین رو در کار با ایران یکی از ملاحظات آن‌ها این بوده است که آیا یک سیاست معین موجب تقویت «میان‌روها» خواهد شد یا باعث تضعیف آن‌ها.

حالا ظریف بالاترین مقامی است که این پیش فرض را بی اعتبار می کند و اذعان می کند که «اساساً هیچ حاکمیت دوگانه‌ای در ایران وجود ندارد». بلکه نظام تنها بر پایه حاکمیت یگانه تحت رهبری آیت‌الله علی خامنه‌ای بنا شده که نه فقط رهبر جمهوری اسلامی که فرمانده کل نیروهای مسلح از جمله سپاه پاسداران است.

در ادامه این مصاحبه ظریف با شرح جزئیات این ساختار در اشاره به فعالیت‌های نظامی نیروی قدس در سراسر منطقه توضیح می‌دهد که چگونه سلیمانی فرمانده فقید این نیرو که پیش از مرگش در سال قبل نیروی قدس را به سطح بی سابقه‌ای از شهرت و نفوذ رساند اغلب «دیپلماسی را قربانی میدان می‌کرد و نه برعکس». برای نمونه ظریف این ماجرا را شرح داد که چگونه مکرراً (و به طور ناموفق) از سلیمانی می‌خواست از ایران ایر خط هوایی غیرنظامی و اصلی کشور برای ارسال تجهیزات نظامی به رژیم اسد و دیگر اهداف نظامی استفاده نکند: «بعد از آن که ایران خرید هواپیما از بوئینگ و ایرباس را آغاز کرد و ایران ایر از فهرست تحریم‌های تروریستی آمریکا خارج شد قاسم سلیمانی سفرهای این خط هوایی را به سوریه افزایش داد. [وزیر خارجه سابق آمریکا جان] کری به من گفت از زمانی که ایران ایر از فهرست تحریم خارج شده پروازهایش به سوریه شش برابر شده است.» بنا به ادعای ظریف این افزایش ناگهانی پروازها برای او غافلگیرکننده بوده است. افزون بر این وقتی او از سلیمانی پرسیده که چرا نیروی قدس از ایران ایر به جای امکانات دیگر حمل و نقل استفاده می‌کند سلیمانی جواب داده است که «ایران ایر امن تر است».

باتوجه به تکرار گلیه‌های ظریف در این مصاحبه از شیوه‌هایی که سلیمانی اراده‌اش را بر تیم سیاست خارجی دولت تحمیل می‌کرد باید گفت گلیه‌های او همان قدر که روایت گذشته است هشدار دربارہ آینده نیز هست. بنا به گفته ظریف نیروی قدس صرفاً بازوی اصلی سپاه در منطقه نیست بلکه قوی‌ترین رأی را در سیاست خارجی به طور عموم و در سیاست هسته‌ای به طور خاص دارد و اینجا و آنجا در عرصه سیاسی قدرت‌نمایی کرده است. مثلاً در پی اعتراضات دانشجویی گسترده در ۱۹۹۹ سلیمانی در نوشتن نامه‌ای که طی آن ۲۵ تن از بانفوذترین فرماندهان سپاه رئیس‌جمهور اصلاح طلب محمد خاتمی را تهدید کردند نقش داشت.

از نظر ظریف چنین وقایعی ثابت می‌کند که نیروی قدس اختیارات و ماموریت‌های خود را فراتر از امور منطقه‌ای و نظامی می‌داند. سرداران سپاه معتقدند حق دارند در امور داخلی مداخله کنند و جهت‌گیری سیاسی کشور را مطابق خواست خود شکل دهند خصوصاً در زمان‌های بحرانی و این طرز فکر با مرگ سلیمانی تغییر نکرده است. بنابراین به نظر می‌رسد ظریف تلویحاً می‌گوید که نیروی قدس نقش اصلی را در شکل‌دهی به نتیجه انتخابات ریاست‌جمهوری بعدی بازی می‌کند حتی بیشتر از رای‌دهندگان یا جناح‌های نظامی رقیب.

ادعاهای مربوط به روسیه

علاوه بر این ظریف در این مصاحبه چند اشاره آشکار به روسیه می‌کند و به این ترتیب تلویحاً می‌گوید که سپاه پاسداران یکپارچه نیست و این که قوی‌ترین جناح آن جناحی است که بتواند نزدیک‌ترین رابطه را با بازیگران خارجی قدرتمند مثل مسکو برقرار کند. هرچه نباشد این سیاست‌ها و بلندپروازی‌های منطقه‌ای ایران است که عرصه را برای کشمکش قدرت نخبگان فراهم می‌کند و زمینه‌ها و ابزار را برای تعیین سیاست در داخل فراهم می‌کند. داشتن رابطه‌ای بی‌رقیب با روسیه به نیروی قدس اعتماد به نفس لازم را می‌دهد تا مداخلاتش را در حوزه‌های متعدد بی‌ارتباط با ماموریتش به عنوان یک شاخه نظامی برون‌مرزی توجیه کند.

ظریف با بیان قاطع این موضوع که نیروی قدس و مسکو پیوندهای نزدیکی دارند همچنین اشاره می‌کند که این رابطه نامتوازن است. به گفته او ولادیمیر پوتین ایران را وادار کرد تا نیروی زمینی به سوریه اعزام کند: «سفر سلیمانی به روسیه در ۲۰۱۵ به اراده مسکو شکل گرفت نه به اراده ما. اراده روسیه آن بود که دستاورد وزارت خارجه ایران را نابود کند برای همین سلیمانی را دعوت کردند.» این‌گونه توصیفات با ادعاهای مکرر مبنی بر این که سلیمانی پوتین را به جنگ سوریه کشاند شدیداً در تضاد است. به گفته ظریف «پوتین با نیروی هوایی وارد جنگ شد ولی نیروی زمینی ایران را هم به جنگ کشاند. ما تا آن زمان نیروی زمینی در سوریه نداشتیم».

ظریف همچنین تأکید می‌کند که روسیه با برجام مخالف بود و از نزدیک با نیروی قدس همکاری می‌کرد تا توافق هسته‌ای را تضعیف کند به‌رغم این که به مذاکره برای شکل‌گیری آن کمک کرد. از دید او تمرکز سیاست روسیه بر این است که ایران چالش شماره یک آمریکا در منطقه باقی بماند تا به این ترتیب توجه آمریکا را از مسکو منحرف کند.

اشارات متعدد ظریف به روسیه شاید هشدار دربارہ نقش احتمالی آن در انتخابات آتی و نیز در سیاست داخلی ایران به طور کلی باشد. اگر مسکو در قلب تصمیم‌گیری در قوی‌ترین جناح سپاه پاسداران نفوذ کرده و اگر نیروی قدس در انتقال قدرت در انتخابات سراسری سهم عمده‌ای دارد آن وقت چه چیزی مانع روسیه خواهد بود تا در انتخابات پیش رو به حلقه رهبر ایران کمک کند که فردی نظامی را به قدرت برساند و از آن مهم‌تر چه چیزی مانع‌شان می‌شود اگر بخواهند در روند انتخاب جانشین خامنه‌ای و ایجاد رژیم‌های حتی نظامی‌تر بعد از او اعمال نفوذ کنند

واکنش رژیم به این افشاگری

حسین شریعتمداری نماینده رهبر ایران در روزنامه *کیهان* این هفته در سرمقاله‌ای سعی کرد مصاحبه ظریف را به یک مانور سیاسی تقلیل دهد: «ساده‌لوح نباشید. فایل صوتی آقای ظریف برخلاف آنچه که برخی از دولتمردان ادعا می‌کنند محرمانه نبوده و از ابتدا برای انتشار تهیه شده است.» آقای ظریف در این فایل صوتی نقش اصلی را ندارد. او به نمایندگی از دولت [روحانی] سخن می‌گوید و روی سخن نیز قبل از آن که با مردم ایران باشد. با دولت آمریکا همه مسائل مطرح‌شده از سوی دولت روحانی ناشی از این واقعیت است که سلیمانی مانع از آن بود که دولت روحانی سیاست خارجی نظام را آن‌گونه که آمریکا می‌خواهد دنبال کند. اما جالب آن‌که شریعتمداری هیچ‌یک از ادعاهای ظریف را درباره نیروی قدس سپاه پاسداران یا رابطه آن‌ها با روسیه انکار نمی‌کند. بلکه وزیر خارجه را به خاطر مخالفت با این نهادها سرزنش می‌کند و با ناموجه خواندن گلایه‌های ظریف هرگونه نارضایی از نحوه کار سیاست خارجی ایران را مردود می‌شمارد.

ظریف در واکنش به جنجال بر سر مصاحبه‌اش گفته است: «متأسفم که یک بحث نظری محرمانه پیرامون ضرورت هم‌افزایی دیپلماسی و میدان به یک کشمکش داخلی تبدیل شده است. من هرگونه عافیت‌طلبی، مماشات و خودسانسوری را خیانت می‌دانم.» نهایتاً این ماجرا چه بسا آغاز دوره‌ای برای پایان نبرد قدرت در ایران بین سیاستمداران غیرنظامی و نیروهای نظامی باشد.

مهدی خلجی هموند خانواده لیبتسکی در انستیتو واشنگتن است.

RECOMMENDED

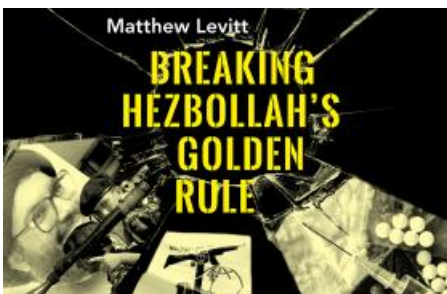
BRIEF ANALYSIS

Saudi Arabia Adjusts Its History, Diminishing the Role of Wahhabism

فوریة ۲۰۲۲ ۱۱

Simon Henderson

(/policy-analysis/saudi-arabia-adjusts-its-history-diminishing-role-wahhabism)

ARTICLES & TESTIMONY

Podcast: Breaking Hezbollah's Golden Rule

فوریة ۲۰۲۲ ۹

Matthew Levitt

(/policy-analysis/podcast-breaking-hezbollahs-golden-rule)

BRIEF ANALYSIS

Targeting the Islamic State: Jihadist Military Threats and the U.S. Response

February 16, 2022, starting at 12:00 p.m. EST (1700 GMT)

◆
Ido Levy ,
Craig Whiteside

(/policy-analysis/targeting-islamic-state-jihadist-military-threats-and-us-response)

TOPICS

(fa/policy-analysis/dmkrasy-w-aslah/) دمکراسی و اصلاح

(fa/policy-analysis/rb-w-aslam-syasy/) عرب و اسلام سیاسی

(fa/policy-analysis/nzamy-w-amnyty/) نظامی و امنیتی

REGIONS & COUNTRIES

(fa/policy-analysis/ayran/) ایران